

GENEZA STYLU NARODOWEGO UKRAIŃSKIEJ MUZYKI KLASYCZNEJ

W danym artykule przedstawiono historyczne i etniczno - narodowe źródła narodowego stylu ukraińskiej muzyki klasycznej. Ustalono, iż rola instrumentów muzycznych w historii ukraińskiej klasyki muzycznej jest dość istotna. Udowodniono, iż kompozytorzy, wykonawcy, pedagogzy oraz mistrzowie instrumentów na przestrzeni stuleci wyznaczyli sztukę grania, stymulując jej rozwój ewolucyjny. Solowe, kameralne, orkiestrowe dzieła z biegiem czasu stawały przed wykonawcami co raz trudniejsze zadania.

Każda narodowość wnosi do ogólnego stylu epoki swoją specyfikę, uwarunkowaną specyfikacją etniczno - kulturową społeczno - historycznych czynników rozwoju sztuki. Na przykład, romantyzm odróżnia się nie tyle ze względu na jego estetyczne ukierunkowanie, ale ze względu na zabarwienie narodowe. W taki właśnie sposób kształtuje się specyficzność wspólnego, tak zwanego, stylu historycznego.

Słowa kluczowe: styl narodowy, muzyka klasyczna, źródła etnograficzna, kompozytor, wykonawca.

* **Petro Krul**

*doktor habilitowany
sztuki, profesor,
akademik Narodowej
Akademii Nauk
Wyższego Kształcenia
Ukrainy
kierownik Katedry Sztuk
Wykonawczych
Przykarpackiego
Uniwersytetu
Narodowego
im. Wasyla Stefanyka
(m. Iwano - Frankowsk,
Ukraina)*

GENESA OF NATIONAL STYLE OF UKRAINIAN CLASSIC MUSIC

This article reveals the historical and ethnic-folk sources of Ukrainian national style of classical music. It's revealed that the role of tools in the history of Ukrainian classical music is pretty significant. We proved that composers, performers, teachers, instrumental artists for centuries have declined the art of the game, encouraging its evolutionary development. Over time solo, chamber, orchestral works have become more complex artistic tasks before performers.

Each nation brings to the ethnic and cultural development of the individual. For example, romanticism is not only for aesthetic reasons but also national character. Thus, there is a national identity, a shared historical context, artistic patterns, both universal and national.

Part of Ukrainian culture to artistic creation is explained by two methodological principles: the principle of continuity in the history of the Ukrainian people, according to which the consideration of the Genesis of the life of the nation in

historical perspective should be considered in the context of the early stages, as the connectedness and continuity of life of the people is not interrupted. The second provision states that there is only one national historic backbone of Ukrainian culture it is of endogenic nature and it feeds on exogenous experience.

Thus, the history of Ukrainian culture is not a set of disparate facts, names, terms, and holistic socio-cultural processes, it is an integrated process.

Keywords: national style, classical music, ethnographic sources, composer, performers.

Україна в наш час, мабуть, чи не найбагатша в світі країна щодо різноманітності музичного інструментарію. Кобза, бандура, цимбали, торбан, басоля, коза, козобас, фрілка, сопілка, сурма, трембіта, бубон, бухало, інші духові, струнні та ударні інструменти з давнини тісно пов'язувались в Україні з музичним побутом українського народу, відображали його життя і культуру протягом віків, історично нерозривні з життям, що хоча й мають певні аналоги в інструментарії інших народів світу. Все ж ні в кого не виникає сумніву стосовно їх української генези й оригінального розвитку, бо сам народ виготовляє ці інструменти, їх щиро любить, виражає ними найглибші, найпотаємніші почуття і думки.

Мета даної статті полягає у розкритті історичних та етнофольклорних джерел національного стилю української класичної музики. Дана тема є надзвичайно актуальною і вимагає особливого підходу у вивченні. Свою увагу їй частково присвятили такі дослідники

як: І.Ляшенко [2], О.Пріцак [3], Я.Штелін [4] та інші. Однак, окреслена проблема до кінця не вивчена, це дає нам можливість продовжити подальші дослідження.

До найдавніших інструментів відносяться різні предмети, на яких можна було відтворити музичний звук: роги й порожністі кістки тварин, раковини молюсків, тріски з очерету, інших рослин, з яких легко видаляється серцевина. Найпершим духовим народним інструментом, умовно кажучи, слугував листок або травинка. Про це йдеться у цікавій легенді естів: мовляв, Бог посперечався зі старим злим духом (*der alte Bose*) – хто першим створить музичний духовий інструмент. Бог зараз же зірвав листок з дерева і став награвати веселу мелодію. Диявол тим часом почав робити дуду /козу/, витративши на це кілька днів. Почали грати, кожен на своєму інструменті - і Бог переміг Диявола: інструмент Бога і звучав краще, і на його виготовлення було затрачено менше зусиль і часу.

Для прикладу, духові інструменти на перших порах відігравали у житті людини прикладну функцію, найчастіше слугували засобом передачі на досить велику відстань сигналів мисливцям, пастухам, військовим. До недавнього часу подібними засобами сигналізації користувалися на залізничному транспорті.

Поступово інструменти удосконалювалися і першим кроком у цьому напрямку була зміна висоти звуку. Унікальна пам'ятка культури – кістяна сопілка епохи палеоліту мала довжину 21 см., внутрішній діаметр – 12 мм та чотири вертикальні отвори, які, безперечно, зроблені для зміни висоти звуку¹. Сопілки такої конструкції збереглися у багатьох народів світу, аж до наших днів.

Багатогранна еволюція музичного інструментарію у сфері народної творчості, певна річ, не могла не сприяти формуванню також і сольо-виконавського стилю. Спираючись на народнописенну творчість, системою художніх засобів визначилися і певні виконавські способи, формувався окремий генофонд української виконавської школи з її емоційним обширом і багатогранністю. Вже у XVIII столітті окреслилися основні тенденції українського музично-виконавського мистецтва, закладено фундамент його генези в наступних століттях.

Роль інструментів у історії української музичної культури досить вагома і суттєва. Композитор, виконавець-педагог та інструментальний майстер упродовж століть визначали мистецтво гри, стимулюючи його еволюційний розвиток. У сольних, камерних, оркестрових творах композитори з плином часу ставили перед виконавцями все більш складні художні завдання. Філігранно відточуючи майстерність володіння інструментом, музиканти знаходили нові способи гри, звертались до більш прогресивних конструкцій інструментів, над удосконаленням яких постійно працювала допитлива думка інструментальних майстрів.

Тільки на соціальному фоні можна збагнути історичні основи музично-інструментальної культури українського народу, логіку розвитку в ній інструментально-виражальних засобів. Генезис музичного інструментарію історично змінювався. Так за часів романтизму у мистецтві зростає вокальність інструменталізму, змінюється тембр музично-образних творів «тембральна інтонаційність»; тонке одухотворення інструментальних регістрів у їхній багатогранності звукових можливостей. Кристалізуючись у музиці композиторів-романтиків, обов'язково надихало на трансформації у галузі інструментального строю до створення конструкцій, які б відповідали постійним запитам творчості. Але це вже тема окремого дослідження у якому європейську інструментальну реформу XIX століття належить трактувати як явище історичне, глибинно закономірне, зумовлене довготривалим процесом розвитку музичної культури. Адже перевтілення флейтово-язичкових і мундштучних інструментів не тільки хронологічний збіг зі зміною музично-стильових періодів, - з переходом від класицизму до романтизму, а й в усіх своїх деталях – відповідь художньо-естетичним запитам творчості, дослідивши, таким чином, можливості його подальшого процесу.

Періодом перших паростків національного стилю у професійній музиці для багатьох європейських народів було, як відомо, Відродження. Власне рубіж XVI –XVII століть слід вважати початком нового, гуманістичного періоду української культури, своєрідного українського Відродження, з яким пов'язане складання естетичного

¹ Якоб Штелин. Музыка и балет въ России XVIII века. – СПб., 1903. – С. 76

фундаменту і національної музичної культури¹. Його зміцнення в XVII – XVIII століттях сприяли також й інші соціальні та ідейно-художні фактори.

Паростки національної своєрідності професійної музики природно й органічно вирощувалися на ґрунті естетичних запитів людей так званого третього стану, різночинно-міського музичного побуту, нових форм міщансько-світського і дворянсько-салонного музикування, причому останні обслуговувалися насамперед цеховими музикантами – представниками перших виробничо-професійних об'єднань, особливо поширених в Україні у XVII – XVIII століттях.

Кріпацькі оркестри й ансамблі, хорові капели та музично-театральні трупи при поміщицьких маєтках з їх новим, переважно лірико-побутовим репертуаром і галантною манерою виконання – типові явища національної музичної культури міст, що зароджувалися, хоч їх фундаторами і учасниками часто були музиканти – вихідці з кріпацького середовища.

Найбільш своєрідним проявом кріпацьких оркестрів виявилася рогова музика. Ще наприкінці XVII століття можна було спостерігати особливе ставлення до неї з боку вельмож. З «Дневника» камер-юнкера Берхгольца можна дізнатись, що на святкування другого десятиріччя заснування Петербурга в місті звучали серенади; валторністами хизувалися деякі вельможі під час ансамблей і прогулянок по Неві. За часів царювання Анни Іоанівни, Єлизавета Петрівна часто прогулювалась по Фонтанці під супровід рогової музики. Тому не варто припускати думки, згідно з якою ідея створення рогової музики належить Йогану Марешу, бо вже тоді вона існувала в Росії, задовго до його приїзду². Мареш удосконалив ці інструменти, сприяв становленню рогового оркестру в Україні.

Рогова музика була поширена в Україні недовго, лише в останній період кріпацтва. То ж великого впливу на розвиток української музичної культури не мала. Тільки в 70-90 роки XVIII століття вона була досить популярною в колах не тільки дуже багатих, але й середніх поміщиків.

Одночасно можна констатувати велике поширення у той час італійської опери в Україні. Італійська музика надовго стає улюбленою музикою дворянства. Особливого поширення набувають уривки з різних італійських опер, які входять до повсякдення поміщиків. У побуті українських поміщиків така музика змішувалася з народною піснею, що засвідчено репертуаром цього рогового оркестру.

В історії розвитку української музичної культури рогова музика, безперечно, не відіграла провідної ролі, бо в Україні виникла стихійно і за умов поміщицького побуту. Музичний матеріал для рогових оркестрів був побудований частково на українських народних піснях, через що рогові оркестри, обслуговуючи досить широкі кола слухачів, безперечно, відіграли роль провідника національної музичної культури. Вести ж мову про вплив рогової музики на подальший процес розвитку українського музичного мистецтва майже не доводиться.

Еволюція світового мистецтва нового часу відбувалася у руслі великих стилів, або, як їх ще прийнято називати, стилів художніх напрямів, що виникають за відповідних соціально-історичних умов. За спорідненістю цих умов у різних етнічних утвореннях, які часом не мають безпосередніх контактів між собою, в мистецтві можуть аналогічні стильові напрямки.

Але кожна національність вносить у загальний стиль епохи свою специфіку, зумовлену етнокультурною своєрідністю соціально-історичних факторів розвитку мистецтва. Наприклад романтизм відрізняють не тільки за його естетичною спрямованістю, а й за національним забарвленням. Так складається національна своєрідність спільного, так званого історичного стилю, художні закономірності якого носять водночас універсальний та національний характер³.

Висновки. Таким чином, причетність української музичної культури до загального художнього процесу пояснюється двома положеннями, що мають методологічне значення. Це, по-перше, принцип неперервності історії українського народу, відповідно до якого

¹ Прицак О. Історіософія М. Грушевського. Київ-Кембрідж, 1991.– С. 30-31

² Ляшенко І.Ф. Історико-стильові та етнофольклорні джерела формування української композиторської школи // Українська художня культура. - К.: Либідь, 1996. – С. 87.

³ Краткий исторический очеркъ музыки въ России / Сост. Барон К.Штальберг. – СПб., 1896.- С.237.

розглядати становлення і розвиток українського життя в його історичній перспективі слід «... в своїх зв'язках попередніми стадіями, бо органічна зв'язаність і тяглість народного життя не переривається вповні ні при яких зміна і перелогах, поки живе давній нарід»¹. По-друге, неперервність української культурної традиції. Суть даної позиції полягає в тому, що національно-історичний хребет української культури один, але ендогенна природа його живиться також екзогенним (зовнішнім) досвідом. Звідси – історія української музичної культури постає не як набір розрізнених фактів, імен та подій, а як цілісний соціокультурний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kratkij istoricheskiy ocherk muzyki v Rossii / [Sost. Baron K.Shtal'berg]. – SPb., 1896. – 203s.
2. Ljashenko I.F. Istoriko-stil'ovi ta etnofol'kl'orni dzherela formuvannja ukraïns'koï kompozitors'koï shkoli / I.F.Ljashenko // Ukraïns'ka hudozhnja kul'tura. – K.: Libid', 1996. – S.236-242.
3. Pricak O. Istoriosofija M.Grushevs'kogo/ O.Pricak.- Kiïv-Kembridzh, 1991. – 251s.
4. Shtelin Ja. Muzika i balet v Rossii XVIII veka/ Ja.Shtelin. – SPb., 1903. – 176s.

GENESA OF NATIONAL STYLE OF UKRAINIAN CLASSIC MUSIC

P. KRUL

Ukraine nowadays is perhaps not the richest country in the world by the variety of musical instruments. Kobza, bandura, dulcimer, torban, basholi, goat, kozobas, plca, pipe, pipe, trembita, tambourine, booz, other wind, stringed and percussion instruments from antiquity was closely connected in Ukraine with the musical life of the Ukrainian people, reflect his life and culture for centuries, historically inseparable from the lives, although they have some analogues in the Toolbox other peoples of the world. Still, no one there doubts about their Genesis and original Ukrainian development, because the people producing these tools, their really loves, expresses their deepest, innermost feelings and thoughts.

The purpose of this article is to reveal the historical and etnofolclorice sources of the national style of Ukrainian classical music. This topic is extremely important and requires a special approach in the study. Attention it is partially dedicated to such researchers as I. Lyashenko [2], A. Pritsak [3], J. Staehelin [4] and others. However, indicates the problem is not fully understood, it gives us the opportunity to continue with further studies.

The oldest tools are the various subjects on which it was possible to reproduce musical sound: horns and hollow bones of animals, shells of molluscs, cod of reeds, other plants, which easily removes the core. The first folk wind instrument, relatively speaking, were the leaf or blade of grass. This is stated in an interesting legend of the Estonians, saying that God made a bet with the old evil spirit (der alte Bose) – who was the first to create a musical wind instrument. God immediately tore a piece from the tree and began to strum a happy tune. The devil has started to do tune /the goat/, spending a few days. Began to play, each on his instrument, God has defeated the Devil: a tool of God and sounded better, it was spent less effort and time.

For example, the wind instruments at first played in a person's life the application function, often served as a means of transmission at a sufficiently large distance signals hunters, herdsmen, military. Until recently, these signaling means used on railway transport.

Gradually, the tools have improved and the first step in this direction was to change the pitch of the sound. A unique monument of culture – a bone flute from the Paleolithic era had a length of 21 cm, an inner diameter of 12 mm and four vertical holes, which are clearly made for changing the pitch of the sound. Pipes of this design is preserved in many Nations of the world, down to the present day.

The multifaceted evolution of musical instruments in the sphere of folk art, naturally, could not contribute to the formation and solo performing style. Based on narodnostna work, the system

¹ Краткий исторический очерк музыки в России / Сост. Барон К.Штальберг. – СПб., 1896.- С.150.

of artistic means was determined and certain performing ways formed the gene pool of the Ukrainian performing school with her emotional space and versatility. Already in the eighteenth century okreslenie main trends in Ukrainian music and performing arts, laid the Foundation of its Genesis in the following centuries.

The role of tools in the history of Ukrainian musical culture quite weighty and substantial. Composer, performer, a teacher and instrument-maker for centuries defined the art of the game, stimulating its evolutionary development. Solo, chamber and orchestral works of composers over time gave the performers more complex artistic tasks. Delicately honing their mastery of the instrument, musicians have found new ways to play, appealed to the more progressive designs of the instruments on the improvement of which worked constantly inquiring thoughts instrumental masters.

Only on the social background that one can understand the historical foundations of musical-instrumental culture of the Ukrainian people, the logic of the development of instrumental and expressive means. The Genesis of musical instruments of historical change. So in the time of romanticism in the arts increased vocalist of instrumentalism, has changed the timbre of musical and figurative works of "tonal intonation"; the subtle inspiration of instrumental registers in their diversity of sound possibilities. Crystalspace in music romantic composers, definitely inspiring and transformational tool build to create designs that meet the constant demands of creativity. But that's a topic of a separate study in which European instrumental reform of the XIX century belongs to be treated as a historical phenomenon, deep natural, due to the long process of development of musical culture. After all, the reincarnation of the flute-reed and Sandstone instruments are not only a chronological coincidence with the change of music and style periods, with the transition from classicism to romanticism, but in all its details – the answer is the artistic-aesthetic demands creativity, examining thus the possibilities of its further process.

The period of the first germs of a national style in professional music for many European peoples, as we know, the Revival. Actually the turn of XVI –XVII centuries should be regarded as the beginning of a new, humanistic period of Ukrainian culture, a kind of Renaissance of Ukraine, which is associated with the compilation of the aesthetic Foundation and the national musical culture. Their development in the seventeenth and eighteenth centuries also contributed to other social and ideological and artistic factors.

The germs of national identity professional music naturally and organically grown on the grounds of the aesthetic needs of the people of the so-called third state, the history of urban musical life, new forms of bourgeois-secular and aristocratic salon music-making, the latter served primarily musicians Guild – the first representatives of professional associations, especially widespread in Ukraine in the XVII – XVIII centuries.

Serf orchestras and ensembles, choir and musical theater troupe in the estates with their new, mostly lyric-household gallant repertoire and style of performance – a typical phenomenon of national musical culture of the cities was in its infancy, even though their founders and members were often musicians come from the serf environment.

The most peculiar manifestation of the serf orchestras were Horny music. At the end of the XVII century it was possible to observe special attitude on the part of the nobles. From the "Diary" of gentleman of the bedchamber Bergholta you can see that the celebration of the second decade of the founding of St. Petersburg in the city sounded Serenade; valtorta boasted some nobles during ensembles and strolling along the Neva river. During the reign of Anna Ioannovna, Elizaveta Petrovna often walking on the Fontanka, accompanied by horn music. Therefore, it is not necessary to accept the idea according to which the idea of creation belongs to the horn music of Johann Mares, because she had already existed in Russia long before his arrival. Mares have improved these tools, contributed to the formation of horn orchestra in Ukraine.

Horn music was prevalent in Ukraine for long, only in the last period of serfdom. The same great influence on the development of Ukrainian musical culture had. Only in the 70-90 years of the XVIII century it was very popular in the community is not only very rich but also medium-sized landowners.

At the same time we can state a large spread in the time the Italian Opera in Ukraine. Italian music has long become the favorite music of the nobility. A special distribution gain excerpts from various Italian operas, which are included in the everyday life of landowners. In the life of Ukrainian landowners such music is mixed with folk song, which witnessed the repertoire of this horn orchestra.

In the history of Ukrainian music horn music, no doubt, played a leading role, because in Ukraine arose spontaneously in the conditions of country life. Music for horn orchestras were built partially on Ukrainian folk songs, that horn orchestras, serving a fairly wide circle of listeners, no doubt, played the role of conductor of the national musical culture. Conduct speech about the influence of horn music on the further development of the Ukrainian musical art almost not necessary.

Evolution world art of new time took place in line with great styles, or as they are commonly called, styles, artistic movements arising in the relevant socio-historical conditions. For the relationship of these conditions to different ethnic entities, which sometimes have no direct contacts in the art may similar styles.

But each nationality makes to the overall style of the era its specificity, due to ethno-cultural identity socio-historical factors in the development of art. For example, romanticism is distinguished not only by its aesthetic focus, but also on a national color. Since emerging national identity in common, the so-called historical style, artistic patterns which are at the same time universal and national character.

Conclusions. Thus, the involvement of the Ukrainian music culture to the General artistic process is due to two provisions are of methodological significance. This is, firstly, the principle of continuity of history of the Ukrainian people, according to which to examine the formation and development of Ukrainian life in its historical perspective should be "... in its relations the previous stage, because the organic coherence and continuity of national life is not interrupted in whole or in for change and deposits, while lives of the ancient people." Second, the continuity of the Ukrainian cultural tradition. The essence of this position is that national historic backbone of the Ukrainian culture one, but the endogenous nature it also feeds on exogenous (external) experience. Hence – the history of Ukrainian musical culture is represented not as a collection of disparate facts, names and events, but as a whole socio-cultural process.

REFERENCES:

1. Kratkij istoricheskij ocherk muzyki v Rossii / [Sost. Baron K.Shtal'berg]. – SPb., 1896. – 203s.
2. Ljashenko I.F. Istoriko-stil'ovi ta etnofol'kl'orni dzherela formuvannja ukraïns'koï kompozitors'koï shkoli / I.F.Ljashenko // Ukraïns'ka hudozhnja kul'tura. – K.: Libid', 1996. – S.236-242.
3. Pricak O. Istoriosofija M.Grushevs'kogo/ O.Pricak.- Kiïv-Kembridzh, 1991. – 251s.
4. Shtelin Ja. Muzika i balet v Rossii XVIII veka/ Ja.Shtelin. – SPb., 1903. – 176s.